

Zdzisław Biegański

Zmarł prof. zw. dr hab. Janusz Rulka

Profesor Janusz Rulka urodził się 5 lipca 1936 roku w Płocku. Po II wojnie światowej mieszkał początkowo we Wrocławiu. Tam ukończył szkołę średnią, następnie podjął studia historyczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, które ukończył w 1956 roku, uzyskując dyplom magistra historii w wieku 20 lat. Pracował następnie krótko jako instruktor klubu młodzieżowego, nauczyciel i wychowawca w internacie szkoły zawodowej, zaś w latach 1959-1964 jako nauczyciel w Liceum Pedagogicznym. Profesor Janusz Rulka przez większość swego życia był związany ze szkolnictwem wyższym. W latach 1964-1967 pracował w Studium Nauczycielskim, zaś po obronie pracy doktorskiej w 1967 roku został zatrudniony jako adiunkt na UMK w Toruniu. Od 1974 roku związał się z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Bydgoszczy, a po jej przekształceniu – z Akademią Bydgoską i Uniwersytetem Kazimierza Wielkiego. Przez pewien czas kontynuował zajęcia także na UMK, na pół etatu. W 1975 roku uzyskał stopień doktora habilitowanego, a w 1993 roku tytuł profesora nauk humanistycznych. Po przejściu na emeryturę nauczał w Kujawsko-Pomorskiej Szkole Wyższej w Bydgoszczy. Profesor Janusz Rulka miał żonę – Małgorzatę z d. Dudziak, syna Andrzeja i córkę Elżbietę. Od lat zmagał się z ciężką chorobą serca.

W latach 1974-1975 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Pedagogicznego, następnie w latach 1975-1980 prorektora ds. nauki w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy, w latach 1990-1996 prodziekana Wydziału Humanistycznego. Przez wiele lat kierował Zakładem Dydaktyki w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu, Zakładem Pedagogiki Kulturalno-Oświatowej (1975-1988) i Zakładem Dydaktyki i Wiedzy o Społeczeństwie Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, który opuścił po przejściu na emeryturę w 2005 roku.

Profesor Janusz Rulka był członkiem licznych towarzystw i organizacji krajowych oraz zagranicznych, m.in. Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 1982-1985. W tych trudnych czasach Komisja toczyła boje o interesy

i godność nauki i szkolnictwa wyższego, zaś Janusz Rulka należał do grona żelaznych dyskutantów prezentujących opinie środowiska historycznego. Ponadto uczestniczył w pracach Komisji Dydaktyki Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk (był jej wiceprzewodniczącym), Międzynarodowego Stowarzyszenia Dydaktyków Historii, Komisji Dydaktycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego (przewodniczył jej w latach 1978-1980), był członkiem Zarządu Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego (przewodniczący Wydziału Humanistycznego), ekspertem Ministra Oświaty, konsultantem Międzynarodowego Instytutu Podręczników Szkolnych w Brunshwiku, brał udział w pracach kolegium redakcyjnego czasopism „Wiadomości Historyczne” i „Edukacja Humanistyczna”, współpracował z Instytutami Historii w Greifswaldzie i Rostoku, z Wydawnictwami Szkolnymi i Pedagogicznymi i innymi instytucjami oświatowymi. Opublikował ponad 200 artykułów naukowych i opracowań książkowych, zob. *Historia, dydaktyka, media. Księga pamiątkowa poświęcona prof. Januszowi Rulce w czterdziestolecie pracy naukowej*, pod red. B. Tarnowskiej, Bydgoszcz 2002, s. 11-26 – wykaz publikacji. Był autorem podręczników szkolnych, przewodników metodycznych i programów nauczania, zeszytów ćwiczeń do historii i wiedzy obywatelskiej (wiedzy o społeczeństwie), wydał także wspomnienia. Podręczniki do wiedzy obywatelskiej Jego autorstwa ukazały się w nakładzie przekraczającym milion egzemplarzy. Opublikował ponadto 6 prac zwartych jako redaktor i współautor. Wypromował 9 doktorów oraz ponad 200 magistrów. Do grona Jego wychowanków zaliczyć należy uznanych dydaktyków: dr hab. Izabelę Lewandowską, Teresę Maresz, Ewę Puls, dra hab. Zbigniewa Korsaka, Małgorzatę Chen-Winclawską, Barbarę Tarnowską, Elżbietę Szeffler, Leszka Wichrowskiego, a także dra Kazimierza Ostrowskiego. Wśród najważniejszych publikacji Profesora można wymienić następujące książki: *Wpływ filmu na rozwój myślenia historycznego uczniów* (1969), *Recepcja informacji polityczno-społecznych przez młodzież* (1975) i *Przemiany świadomości historycznej młodzieży* (1981), a także *Współczesne problemy edukacji historycznej* (2002). W pracach tych szeroko zastosowano badania empiryczne, były one wartościowe poznawczo, często cytowane w kraju i za granicą.

W pracy naukowej Profesor swobodnie poruszał się po różnych polach badawczych w zakresie dydaktyki historii i wiedzy o społeczeństwie. Często wychodził także poza granice obranej specjalności. Podejmował przede wszystkim problematykę przemian świadomości historycznej młodzieży, roli mediów w edukacji społecznej i historycznej, ale także prowadził badania nad osobowością nauczyciela historii, jego warsztatem i efektywnością nauczania historii. Starał się bronić podmiotowego charakteru działań dydaktycznych nauczycieli historii, ich

autonomii w procesie nauczania. Jak twierdził prof. Jerzy Maternicki: „nie było to mile widziane przez władze oświatowe, zyskiwało natomiast powszechne uznanie w środowisku nauczycielskim”. Realizował centralne programy badawcze: *Środki masowego komunikowania w edukacji równoległej* (1978-1981) oraz *Grunwald, stosunki polsko-krzyżackie i polsko-niemieckie w wiadomości historycznej młodzieży* (1988-1990). Jego publikacje miały znaczną wartość poznawczą, były cytowane w Polsce i za granicą, ale przede wszystkim były przydatne dla nauczycieli historii. Oprócz prac naukowych publikował także wspomnienia i opowiadania, w których nawiązywał do swoich przeżyć i doświadczeń, m.in. tomik zatytułowany *Niewidoma z Chełmna: opowiadania turystyczne, rodzinne i szpitalne z XX wieku* (wyd. Świadectwo, Bydgoszcz 2010), wspomnienia z pierwszego okresu pracy zawodowej w Bydgoszczy, jak się wydaje nieukończone („Kronika Bydgoska”, t. 34 i 35), a także wspomnienia z okresu studiów historycznych na UMK w Toruniu (1995). Niewątpliwie cechował Go duży zmysł obserwacyjny i umiejętność przyporządkowania narracji okolicznościom i realiom społeczno-politycznym, które starał się ciekawie przedstawić. Wiele uwagi poświęcił relacjom z przyjaciółmi, adwersarzami, a zwłaszcza wychowankami, wśród których największą grupę stanowili historycy i pedagodzy. „Miałem to szczęście – pisał we wspomnieniach – spotkania wtedy ostatniego pokolenia kolegów – nauczycieli, dla których naturalnym zjawiskiem była nie praca, lecz służba. Ich życie było naturalnie traktowaną służbą: wobec młodzieży, idei powszechnej edukacji, społeczeństwa i Polski”.

Był wielkim miłośnikiem dyskusji na trudne tematy, lubił przekonywać bardziej nawet niż być przekonywanym. Wiele zagadnień z historii najnowszej interpretował w sposób kontrowersyjny, co wynikało z wielkiej wrażliwości, troski, a zarazem emocjonalnego podejścia do rzeczywistości społeczno-politycznej. Potrafił prowokować wielkie debaty, jak na przykład w trakcie Zjazdu Polskiego Towarzystwa Historycznego w Krakowie, gdy wypełniona po brzegi sala podzieliła się niemal równomiernie na zwolenników i przeciwników poglądów Profesora, żywo reagujących na prezentowane przezeń opinie. Swoje uczestnictwo, niezwykle aktywne, prace w komisjach w trakcie kolejnych Zjazdów Historyków Polskich Profesor Rulka traktował jako niezmiernie ważną okazję do podzielenia się swoimi przemyśleniami i badaniami ze środowiskiem historycznym: pracownikami naukowymi, nauczycielami i studentami. Uczestniczył w dziesiątkach konferencji naukowych, wygłaszał referaty m.in. w Pradze, Brnie, Budapeszcie, Esztergon, Sofii, Błagojiewsku, Leningradzie, Tallinie, Lundzie, Kopenhadze, Rostocku i Greifswaldzie. Brał udział w organizacji i pracach Letniej Akademii Nauczycieli Historii w Keszthely (1973) i Debreczynie (1986).

Dla wielu z nas Profesor był nauczycielem, autorytetem wskazującym drogę, Osobą, na której bezinteresowną pomoc i radę zawsze można było liczyć. Publikacje i wykłady będą jeszcze długo rozważane przez wychowanków, słuchaczy i uczestników zajęć akademickich. *Nie wszystek umrę* – mawiał Horacy.

W uznaniu niezwykle bogatej i owocnej pracy naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej i społecznej Profesor otrzymał kilkadziesiąt wyróżnień i odznaczeń, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal Komisji Edukacji Narodowej, kilkakrotnie nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1969, 1975, 1978, 1990).